

RLB240 Rituální tanec v tibetském buddhismu

Mgr. Kryštof Trávníček

Přednáška č. 2 – (16. 3. 2011):

---

1. Organizační záležitosti (max. 10 minut!!!):
  - a. Organizační pokyny
  - b. Témata magisterských prací studentů, docházka na semináře
  - c. Seminární práce studentů (kdo, kdy, jaká témata atd.)
  - d. Doporučená literatura
  - e. Dotazy, nejasnosti

2. Úvodní přednáška (viz předešlá přednáška):
  - a. Audiovizuální ukázka: Filmy.Asie09 – 3.ASIE.09 – část III. (Phjang cchedub)
  - b. Struktura kurzu: projít osnovu bod po bodu atd.

3. První přednáška:
  - a. Geografický, historický, metodologický, religionistický, lingvistický a buddhologický úvod k (čhamovému) rituálu
    - i. Geografie: rozšíření tibetského buddhismu a čhamu
    - ii. Historie: tib. buddhismus a čhamu – blíže viz přednáška č. 2
    - iii. Metodologie (viz osnova kurzu), religionistika a buddhologie: postuláty vědy, přístupy, metodologie
    - iv. Lingvistický úvod: tibetský jazyk, jeho vznik a vývoj, varianty, dialekty, sociolekty, úrovně a výpůjčky
  - b. Náboženské rituály a svátky tibetského buddhismu: charakteristika, přehled, typologie atd.
    - i. Rituál – čhoga, představení, zábava – cemo, tanec, rituál, představení – gar, gar, čham, dogar, gar pa, rituální tantrický obřad, tanec – čham
    - ii. Sekulární a folklorní svátky (Tibet, Mongolsko atd. – Ači lhamo, Žotön, Naadam, atd.
    - iii. Religiózní svátky, festivaly, rituály (Indie, Nepál, Mongolsko, Tibet atd. – Losar, Mönlam Čhenmo, Saga Dawa, Maitréja, Cchechu, čham atd.
  - c. Tibetský jazyk: jeho varianty, dialekty/sociolekty, úrovně, „výpůjčky z jiných jazyků“
  - d. Rituální a folklorní tance tib. buddhismu a hinduismu, svátky – přehled:
    1. Tib. buddhismus: ači lhamo-žotön (koně a lukostřelba) a folklor, losar, mönlam, saga dawa, Maitréja, oslava Paldän Lhamo,

narozeniny 14. dalajlamy, gočhag, svátky v různých klášterech a oslava různých mistrů a zakladatelů rozličných klášterů, ccheču – Padmasambhava, gutor atd.

2. Indie: Šiva Natarádža, rádža líla (rágamála), déva dásí, khatakali, bhara(a) nátjam (čistý tanec – nrtta; mimetický tanec – nrtja či abhinaja) atd.
3. Nepál: Kartik Naach, Dasain, Nava Durga, Lakhe Tance démonů, Indra Játra, Pačhali Bhairav /hrozivá forma Šivy=Bhairav/ženská podoba Bhairaví/ Naach, Bhadrakali Naach, Lakhej Naach, Devi Naach, Khokana Rudrajáni, tanec Bag Bhairav z Kritinpur, Harisiddhi, tanec Majipat Lakhej, tanec Devi ze Sakhu, a tanec Švétakali, Lakhej Naach v Dolakha, Kartik Naach v Pharping, Indrajáni Naach v Makawanopur Palung, Aštamátriká, atd. Výroba masek v Nepálu od 4.stol.n.l. za dynastie Liččhaviů, dynastie Malla od 14. stol. do 17. stol. * Taneční a hudební tradice Tibetu ovlivněna indickými hudebními rágy, hudební tradicí Kašmíru, Baltistánu, Byzantskou říší, Persií atd. (viz Vergati, *Gods and Masks of Kathmandu Valley*). * Tibetský buddhismus a vadžrajánová praxe byla ovlivněna indickým tantrismem (převážně šivaistickým); viz Mahákála/Nagpo Čhenpo/Gönbo/Šiva/Bhairav, rudra/lingga/bam atd. – to se odrazilo také na čhamovém tanci; viz také dynastie Liččhavi, dynastie Malla, Newáří styl umění atd. Více informací viz bakalářská práce autora obhájená na ÚR FF MU.
4. O tibetském buddhismu (o Mantrajáně, vadžrajáně, tantrajáně): původ, vlivy, vývoj, osobnosti a události – stručně!!!

4. Téma přednášky: Historie, původ, mýty a legendy, dynamika a vývoj čhamu:

a. Meta okruhy (historický pohled):

- i. ovlivněno paleolitickým animismem a šamanismem (neznámým lidovým náboženstvím – Werner)
- ii. starotibetským náboženstvím bön (první buddha a zakladatel bönu Tönpa Šerab Miwo – narozen v části království Žangžung/Tazig zvané Olmo Lungring 16 000 let př. n. l.)
- iii. šivaistickým staroindickým tantrismem
- iv. mahájánovým buddhismem
- v. historickými událostmi (viz Diplomová magisterská práce s. 17)

b. Legendy a mýty 1):

- i. Buddha Šákjamuni – velmi spekulativní
- ii. Padmasambhava viz zakládání Samjä – Dordže phurbu čham
- iii. Lhalki Palgji Dordže/Lhalung Dordže viz vražda Langdarmy – tanec žanagů
- iv. Vize mistrů, mnichů a lamů – legenda či historie?

c. Legendy a mýty 2) mody transmise a typy linií (parampará/ágama/brgjud pa):

- i. Buddhové – vidjádharové – lidé (úmyslná/záměrná – symbolická/obrazná – aurální/sluchová)
  - ii. Dharmakája (Samantabhadra) – sambhógakája (Vadžrasattva – Heruka – Rigsum gönpo) – nirmánakája (král Zas/Zä – věštcí – Padmasambhava, Vímalamitra, Šilamandžu a Džňanakumára)
  - iii. Bön – Ňingma/Dzogčhen (kánonická linie: kama; linie skrytých pokladů: terma/tertön; linie čistých vizí: dagnang) – Kadam – Sakja/Kagjü/Gelug
  - iv. Linie: sprul sku brgjud/tulku gjü/ku gjü: linie tulku/linie těla; slob dpon brgjud/lo(b)pön gjü/lob gjü: linie učitelů; gdung brgjud/dung gjü: linie rodinná/pokrevní
  - v. Linie a mody transmise v konkrétních jednotlivých liniích či klášterních okrscích (viz např. linie Gar čhamu viz Khampagar gönpa/Tašidžong – ccheču gar čham dordže phurbu viz texty Ješe Ngamloga – sadhana 3. Khamtul Rinpočeho Kunga Tändzina či čham linie Gelug v klášteře Tašilhünpo původem ze Šambhaly)
- d. Čisté vize (tib. dagnang) mistrů a lamů:
- i. Guru Čhōwang (1212-1270) – guru ccheču cän gjä čham
  - ii. S linií Dzogčhenpa vstoupila do čhamu postava Gesara z Lingu
  - iii. Pāma Lingpa (1450-1521) – khado nga čham (tanec pěti dákiní)
  - iv. Kūnga Tändzin (16. Století) – gar čham
  - v. Sengge/Senggjä Ješe viz 5. pančhenlama Lozang Čokji Ňima (1653-1705) – čham linie Gelug v Tašilhünpo klášteře pocházející ze Šambhaly
  - vi. 7. dalajlama Lozang Kalzang Gjamccho (1708-1758) – čham v klášteře Namgjal
  - vii. Končhog Tönpa Dönme (18. Století) – Mongolsko viz Milarápův čhm
  - viii. 13. Dalajlama Thubtän Gjamccho (1904-1909) – postava Bílého starce/Cagan öbö včleněna do čhamů pořádaných ve Lhase v klášteře Namgjal atd.
- e. Historické události které měli vliv na čham 1) Texty:
- i. Text Khön locawy Klü Wangpo Sungwa
  - ii. Text Khado Dordže Gura (z něj vychází Bütön Rinčhendub)
  - iii. Text Sönam Gjalčchäna a Dagpa Džungnä
  - iv. Text Künzang Cepa
  - v. Text Šerab Nangwa sjednocující předešlé texty
  - vi. Po textech Šeraba významné texty Ngag Čhangčhena linie Sakja (viz tanec kostlivců – čitipati/durdag/durthö dag po
  - vii. Texty o čhamu Bütön Rinčhenduba ze 14. stol.
  - viii. A konečně významné sepsání Čham jigu 5. dalajlamou Nawang Lozang Gjamchem, 17.-18. stol. (přesněji: 1647-1709 tvorba Čham jigu)

ix. Texty Ješe Ngamloga – a text sadhany 3. Khamtul Rinpočeho Kunga Tändzina (čham linie Gelug v klášteře Tašilhünpo původem ze Šambhaly)

f. Historické události které měli vliv na čham 2) Události a děje:

- i. Vize lamů o čhamu a zavedení nových postav do čhamů (Guru Čhōwang, 13. stol. – Ccheču čham (Ricard aj.); Padma Lingpa v Bhutánu, 15.-16. stol. – čham Pěti dákiní (Ricard aj.); Khamtrul Kunga Tändzin ve východním Tibetu, 16. stol – počátek Gar čhamu (Ricard aj.); Sengge Ješe, 17. stol. – gelug čham v Tašilhünpo v Tibetu (viz Chaloupková aj.); 13. dalajlama Thubtän Gjamccho mezi léty 1904-1909 v mongolském exilu – postava Cagan Ebugena/Cagan Öbö začleněna do čhamu (viz Nebesky-Wojkowitz aj.)
- ii. v Mongolsku první čham v roce 1811 v Urze až do roku 1937, kdy konec čhamů v Urze – v roce 1990-1999 opět po šedesáti letech konání čhamů zahájeno (viz Najdakova, Šastina, Chaloupková, Pearlman aj.)
- iii. Vpády Dogrů roku 1834 do Ladaku, plenění klášterů a ničení také čhamového náčiní – pouze klášter Hemis uchráněn, proto množství nejbohatších masek a kostýmů v tomto klášteře Ladaku (viz Šakspo, Könchog Namgjal, Jina, Francke aj.)
- iv. V r. 1959 čínská invaze do Tibetu ovlivnila konání tibetských čhamů (viz např. Schrempf aj.)
- v. V r. 1974 turismus v Ladaku ovlivnil data konání čhamů a formu čhamových ritů (viz Shakspo, Schrempf aj.)
- vi. V r. 1979-80 přesunutí Cchedub čhamu v Phjangu ze zimy na léto (viz Shakspo, Könchog Namgjal, Jina aj.)
- vii. Čham začali tancovat v indickém Revalsaru v Himáčapraděši v roce 1982
- viii. Další mnohé čhamy začali provozovat teprve nově ve 20. stol. v indické, nepálské aj. diaspoře tib. buddhismu (viz Cantwell, Fantin, Kohn) a mnohé další historické události přímo související s čhamovými obřady atd.